

eeuw gegeven ... En de dagen vliegen om daardoor. Werk, dat is het eenige dat een mensch gezond houdt.' (23 maart 1943). Op 16 augustus 1943 surveilleert hij bij het schriftelijk Engels, een passende bezigheid voor iemand die er volgens Du Perron bij uitstek Engels uitzag. Opvallend is hoe de informatievoorziening beter lijkt dan gedacht door de verspreiding van onder Japans toezicht uitgegeven Maleise kranten die een redelijk objectief beeld van het Europese oorlogstoneel geven. Langzamerhand wordt de toestand grimmiger, ook door de slechte voeding. Het omslagpunt ligt begin 1944. Het eten begint in Brugmans' dagboek een steeds belangrijker plaats in te nemen en dat is uiteraard een veeg teken. Ook mishandelingen door de Japanse bewakers worden frequenter en zorgvuldig genoteerd evenals hun grilligheid in de behandeling van de gevangenen: 'De Japanner is niet uitgebalanceerd zooals de ware gentleman.' (7 april 1945). Gelukkig was de Japanse capitulatie vier maanden later een feit.

Op 28 augustus 1945 maakt Brugmans in zijn dagboek melding van het gerucht dat de Republiek Indonesia is uitgeroepen. Hij vreest in latere notities (op 27 september 1945) voor 'een bedenkelijke politiek van toegevendheid', waarmee hij de constatering van Du Perron dat hij weinig benul had van het Indonesische nationalistische streven inderdaad recht doet. Ook tientallen jaren later, in zijn controverse met De Jong over de 'Indische' delen van het *Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*, zou hij bewijzen dat hij op dit punt weinig had bijgeleerd. Maar wie is volmaakt? Brugmans moet een gewaardeerd kampgenoot zijn geweest: niet veeleisend voor zichzelf, beheerst, voorkomend en altijd bereid anderen te onderwijzen. Bovendien liet hij, zoals een goed historicus betaamt, in zijn kampdagboek een waardevol gedenkschrift van de oorlog na dat sedert 1950 op het R(N)IOD berust. Pas meer dan een halve eeuw later werd het daar door de uitgever van het dagboek, zijn dochter Adèle, ontdekt, want bescheiden als altijd had haar vader er nimmer met haar over gesproken. Het is tragisch dat zij de publicatie van het dagboek niet meer heeft mogen beleven. Zij stierf op 2 februari 2004.

Cees Fasseur

W. Albeda, in samenwerking met R. Bouwman en M. van den Toorn, *Ik en de verzorgingsstaat. Herinneringen van Wil Albeda* (Amsterdam: Boom, 2004, 270 blz., €19,50, ISBN 90 8506 027 3).

Het is niet voor het eerst, dat W. Albeda een breder lezerspubliek deelgenoot maakt van zijn opvattingen over de sociaal-economische ontwikkeling in Nederland na 1945. Schrijven — bekend hijzelf — is bijna een manier van leven voor hem geworden. Ook een autobiografisch perspectief speelde eerder een rol. Al in oktober 2002 gaf Albeda in een door hem verzorgde *Willem Drees-lezing* een aantal sociaal-politieke herinneringen prijs. (W. Albeda, *Mijn leven met de verzorgingsstaat: toen, nu en straks* (Lelystad, 2002).) Nu zijn er — met enige redactionele bijstand — volwaardige memoires vervaardigd.

Albeda vervulde, na een gereformeerde jeugd en een studie economie in Rotterdam, in de jaren vijftig en zestig verschillende functies bij het Christelijk Nationaal Vakverbond (CNV). Hij was hoogleraar, minister van sociale zaken (1977-1981, namens het CDA), en voorzitter van de Wetenschappelijke raad voor het overheidsbeleid (WRR, 1987-1990). Tussen alle bedrijven door bekleedde hij nog tal van andere functies en nevenfuncties op economisch, maatschappelijk en politiek gebied. In zijn herinneringen tracht Albeda in deze veelkleurige loopbaan structuur te brengen. Het belangrijkste structurerende element is echter verrassend genoeg niet de verzorgingsstaat — zoals de titel belooft — maar veeleer de overlegeconomie.

In het CNV — gesteund door een christelijk-sociale overtuiging die hem al van huis uit is meegegeven — ontwikkelt Albeda hierop een visie die hij niet meer zal verlaten. Sociaal-economisch overleg tussen de overheid en de sociale partners is een goede zaak, mits de overheid de werkgevers- en werknemersorganisaties voldoende eigen verantwoordelijkheid laat, en de organisaties bereid zijn deze verantwoordelijkheid te dragen — zo nodig ook tegen de verlangens van hun eigen leden in. Een steeds terugkerende casus in dit verband is het naoorlogse systeem van loonvorming, dat in de visie van Albeda afwisselend lijdt onder te veel overheidsingrijpen en te weinig verantwoordelijkheidszin bij de sociale partners. Omstreeks het midden van de jaren zestig gaat Albeda zich zorgen maken over de betaalbaarheid van de verzorgingsstaat. Dit thema speelt een belangrijke rol in de beschrijving van de ministersjaren. Maar de kern van het probleem — en van de oplossing — ligt voor Albeda ook nu in het al dan niet functioneren van de overlegeconomie. Zelfbeheersing van de sociale partners is op alle fronten noodzakelijk, maar mag en kan niet door de overheid worden afgedwongen. Albeda zelf wil als minister dan ook geen dwang uitoefenen. Maar hij slaagt er evenmin in de sociale partners met zachtere hand tot effectief overleg en (loon)matiging te bewegen. Dat zijn opvolger, J. de Koning, in 1982 zonder veel eigen inspanningen een sociaal akkoord in de schoot geworpen krijgt — het Akkoord van Wassenaar — is voor Albeda een duurzame bron van ergernis.

Een interessant neventhema is het sociaal-economisch beleid. Hoewel qua opleiding een overtuigd Keynesiaan, gaat Albeda tijdens zijn ministerschap inzien dat de economische problematiek in de late jaren zeventig structureel van aard is en niet met een Keynesiaans conjunctuurbeleid kan worden bestreden. In 1984 ontwikkelt hij een meer fundamentele kritiek op Keynes: deze overschatte het vermogen van de overheid om een rationeel economisch beleid te voeren en politieke en maatschappelijke pressie — naar een steeds hoger uitgavenniveau — te weerstaan. Een aanhanger van het sinds 1982 dominante neo-liberale bezuinigingsbeleid wordt Albeda echter niet. Het kabinet-Balkenende adviseert hij dat enig stimuleringsbeleid onder de tegenwoordige, structureel meer gezonde economische omstandigheden geen kwaad kan. Het is een van de weinige plaatsen, waar Albeda zich uitdrukkelijk in actuele zaken mengt. Hij noemt zichzelf ook meer waarnemer dan deelnemer. En: 'teveel geneigd tot wikken en wegen om politicus te zijn.' Toch komen partij- en coalitiepolitieke verwickelingen ruimschoots aan bod. Een verder thema dat Albeda na aan het hart ligt is de ontwikkelingsproblematiek, maar dit komt wat minder uit de verf. Opvallend zijn enkele kritisch-waarderende herinneringen aan Pim Fortuyn.

Albeda wil in zijn boek klaarblijkelijk significante eigen herinneringen verbinden met algemene beschouwingen over een goede sociaal-economische orde. Dezelfde combinatie van levensverhaal en 'levensles' — maar dan op financieel-economisch gebied — kenmerkt ook de memoires van Albeda's partijgenoot en, onder meer, minister van financiën J. Zijlstra (*Per slot van rekening. Memoires* (Amsterdam, Antwerpen, 1993)). Beide boeken bestrijken bovendien dezelfde periode en in veel opzichten dezelfde gebeurtenissen en ontwikkelingen. Maar het verschil is groot, zoals ook Albeda zelf vaststelt. Zijlstra's memoires getuigen van zekerheid over zijn roeping en over de strenge budgettaire lessen die hij de lezer nog een keer wil meegeven. De herinneringen van Albeda zijn eerder het verslag van een zoektocht — in het leven *en* in de sociaal-economische orde. Het voortdurende *trial and error* op het vlak van het sociaal-economisch beleid klinken er duidelijk in door. Het mag allemaal in de memoiristiek, en beide benaderingen hebben hun verdiensten.

D. Vlasblom, *Papoea. Een geschiedenis* (Amsterdam: Mets en Schilt, 2004, 671 blz., ISBN 90 5330 399 5).

Vuistdik is het fraai verzorgde boekwerk dat de correspondent van *NRC Handelsblad* in Indonesië, Dirk Vlasblom, heeft geschreven over de wordingsgeschiedenis van Papoea, het vroegere Nederlands Nieuw-Guinea. Het is fascinerende literatuur. Het zijn niet alleen zijn vlotte pen, bloemrijke taalgebruik en fraaie observaties die zorgen voor veel leesplezier, maar ook inhoudelijk stimuleert het boek tot verder lezen. Ik heb me geen moment verveeld. Integendeel. In zijn boekwerk staat het perspectief van de autochtone bevolking, de Papoea's, centraal en speciaal de ontwikkeling van hun nationale bewustzijn. Het werd ook hoog tijd. Immers, tot dusver fungeerden zij in de verrichte historische studies over hun land voornamelijk als figurant. Vlasblom nu heeft de Papoea een stem willen geven, en hij heeft dat met verve gedaan. Hij portretteert hem niet als willoos en zielig slachtoffer van kolonialisme en decennialange Indonesische uitbuiting en onderdrukking, maar als een trotse en ongebroken landsbewoner die opkomt voor zijn eigen identiteit en cultuur en die strijdt tegen het onrecht dat hem van Indonesische zijde is (en nog altijd wordt) aangedaan. Vlasbloms epos over vijf eeuwen geschiedenis van Papoea, met de nadruk op de historie sinds 1945 en speciaal de verwickelingen na de overdracht van het gebied door Nederland aan Indonesië in 1962, is hét bewijs dat journalistieke geschiedschrijving zich kan meten met de beste boeken zoals die door beroepshistorici zijn geschreven. Sterker nog, in menig opzicht, en zeker stilistisch, overtreft dit journalistieke werk de bestaande publicaties over deze 'uithoek der aarde.'

Van een geschiedwerk in de traditionele zin van het woord kan evenwel niet worden gesproken. Vlasblom is geen historicus en is als zodanig ook niet te werk gegaan. Hij heeft de bestaande historische bronnenkennis over het gebied voor kennisgeving aangenomen en dit slechts als raamwerk gebruikt, om daarin vervolgens de door hem vergaarde nieuwe (hoofdzakelijk mondeling verstrekte) informatie in te voegen. Het resultaat van de combinatie van bestaande kennis en interviews mag er zijn. De auteur laat tientallen Papoea's, maar ook enkele Nederlanders en Indonesiërs aan het woord. Het zijn deze gesprekken die de feitelijke kern van zijn studie uitmaken en als kapstok figureren waaraan hij het meeslepende verhaal heeft opgehangen. Vlasblom toont eens te meer aan hoezeer *oral history* een wezenlijk, zo niet onmisbaar bestanddeel is waar het de meest recente geschiedschrijving betreft. Dat voor de methode van mondelinge geschiedschrijving is gekozen om de historie van Papoea te reconstrueren, is overigens niet alleen omdat deze werkwijze Vlasblom als journalist vertrouwd is, maar is ook een pragmatische keuze geweest. Inheemse bronnen ontbreken en archiefonderzoek in Jakarta was geen optie. De Indonesische autoriteiten zijn behept met een geheimhoudingsobsessie waar het inzage in documenten over het eigen Indonesische verleden betreft; een fixatie waar zij inzake hun bemoeienis met Papoea overigens alle redenen toe hebben, zoals Vlasblom in zijn boek genadeloos aantoonde.

Het moge duidelijk zijn dat Vlasblom geen objectief boek heeft geschreven. Onbevooroordeeld is hij allesbehalve en kritisch over wat hem verteld wordt van Papoea-zijde in het kader van hun streven naar zelfbeschikking ook niet altijd. De auteur gelooft zijn gesprekspartners — ook bij gebrek aan mogelijkheid deze te verifiëren en archieven te raadplegen — op hun woord en past hun verhalen in zijn opvatting dat hen inderdaad groot onrecht is (en wordt) aangedaan door de Indonesische autoriteiten. In die zin is het allemaal wel wat eenzijdig geschreven, namelijk dat de niet-inheemse bestuurders — 'Soerabajamensen' — uitsluitend profiteurs en onderdrukkers waren en de Papoea hun slachtoffer. In grote lijnen klopt dit ook wel, maar het is allemaal wat gechargeerd gebracht, hetgeen afbreuk doet aan de kracht van het boek. Dat het